

IN MEMORIAM
DUNJA RIHTMAN-AUGUŠTIN
(1926.-2002.)

U ponedjeljak, 4. studenog 2002. godine, ugasio se život osobe koja je nedvojbeno obilježila hrvatsku etnološku misao 20. stoljeća, štoviše, bila njezinom prekretnicom.¹

Dunja Rihtman-Auguštin, autorica brojnih znanstvenih radova, te dobitnica domaćih i međunarodnih nagrada, među njima i Herderove, tijekom ispunjenog i plodonosnog života stigla je biti i ravnateljicom Instituta za narodnu umjetnost (danas Institut za etnologiju i folkloristiku), voditeljicom znanstvenih projekata, te domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova, predavačicom na poslijediplomskom studiju etnologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gošćicom-predavačicom na sveučilištima u Sieni, Rimu, Ljubljani, Varšavi, Krakovu, Budimpešti i Baselu, dopisnom članicom Mađarskog etnološkog društva, članicom udruge Folklore Fellows Finske akademije znanosti, te dopredsjednicom Međunarodnog udruženja etnologa i folklorista (SIEF). Gotovo dvanaest godina bila je predsjednicom Hrvatskog etnološkog društva, a to i sve drugo navedeno svjedoči o njezinu čvrstom i iskrenom uvjerenju o svrhovitosti, važnosti i neophodnosti društvene angažiranosti etnologa; angažiranosti unutar struke, za njezin boljitak i angažiranosti kao stručnjaka prema društvu u cjelini — i za boljitak struke, ali što je najvažnije, za boljitak društva samog.

Naime, budući da je dr. sc. Rihtman-Auguštin evidentno sudila kako svaka tema koja se tiče društvenokulturnih procesa i života u zajednici može biti i etnološkom temom, smatrala je da i etnolog, kao stručnjak za ta pitanja, ima ne samo pravo nego i obvezu javno raspravljati i izricati svoje stavove o svim aktualnim događajima i procesima u društvu i zajednici u kojoj i s kojom živi i djeluje.

Taj je svoj stav Dunja Rihtman-Auguštin dokazivala čestim istupima u medijima, u prvome redu tiskovnim — i u intervjuima, a još više vlastitim tekstovima. Pritom nam je pokazala kao to ne treba činiti samo onda kad je to oportuno, samo onda kad etnolog za sebe ili struku može izvući neku pragmatičnu korist. Uprvo obrnuto, etnolog to mora činiti i onda kad to nije popularno, jer kao stručnjak za kulturu i društvo ima i pravo i obvezu biti društvenim korektivom jer tako tom društvu koristi i pomaže.

Što se tiče angažmana dr. sc. Rihtman-Auguštin unutar struke, tj. za njezinu doborobit, i tu je dokazala da nije osobom koja bi samo činila što je najlakše, tj. samo kritizirala, a ništa ne poduzimala. Upravo obrnuto, ona je i ovdje svoje stavove dokazala osobnim primjerom. Čvrsto je, naime, vjerovala u svrhovitost postojanja Hrvatskog

¹ Podrobniji podaci o životu i znanstvenom radu dr.sc. Dunje Rihtman-Auguštin objavljeni su u dva broja časopisa *Narodna umjetnost* Instituta za etnologiju i folkloristiku, 33/2:31-46 (u razgovoru dr. sc. Aleksandre Muraj s D. Rihtman-Auguštin, i u bibliografiji njezinih radova) te u 39/2:259-262 (u nekrologu D. Rihtman-Auguštin, autora dr. sc. Ivana Lozice).

etnološkog društva, kao institucionalne organizacije svih hrvatskih etnologa, čija akumulacija snage i htijenja struci može pomoći i "iznutra" i prema "van". "Iznutra" — stvaranjem prostora za dijalog o svim njezinim vitalnim pitanjima, a prema "van" — istupima prema društvu i zajednici u kojoj naša struka djeluje kako bi se izborila za prostor koji joj pripada.

Osobni primjer Dunje Rihtman-Auguštin, kojim je dokazala svoj stav bila je kontinuirana izravna dvanaestogodišnja briga za Hrvatsko etnološko društvo, čime se zlatnim slovima upisala u njegovu povijest kao predsjednica s dosad najdužim stažem i najvećim angažmanom (od 1979. do 1991. g.).²

Bez obzira što su se njezini znanstveni stavovi i metode bitno razlikovali od većine dotadašnjih stavova i metoda drugih kolegica i kolega, dr. sc. Dunja Rihtman-Auguštin smatrala je da svatko ima pravo na vlastiti pristup, a da svaki od njih na svoj način može biti koristan ako je iskren i angažiran. Stoga je smatrala i da Hrvatsko etnološko društvo mora biti ugodno i korisno svakom svojem članu pa nijedan od svojih predsjedničkih mandata nije iskoristila za nekakvu generalnu izmjenu postavki i metoda hrvatske etnologije. Umjesto toga svim se silama trudila da jedino i najučinkovitije sredstvo funkcioniranja znanstvene i strukovne etnološke dijalektike u Hrvatskoj bude dijalog — pošten, iskren i demokratičan.

Upravo zato je osnovala Klub Hrvatskog etnološkog društva, možda i najvažniji dio naše udruge jer je upravo to prostor za kontinuirano raspravljanje o svim pitanjima struke. Osim predavača iz Hrvatske u Klub su bili pozivani i oni iz drugih krajeva Europe i svijeta, bez obzira kojoj školi ili usmjerenju pripadali. Ta se tradicija u Klubu zadržala do danas, s time što je to danas nama posve normalno i uobičajeno, kao da postoji oduvijek. Međutim, ovo je prilika da se podsjetimo kako je taj naš Klub bio idejom i djelom upravo dr. sc. Dunje Rihtman-Auguštin.

Naravno, zastupajući tezu o važnosti dijaloga, dr. sc. Rihtman-Auguštin otvorila je HED, a time i hrvatsku etnologiju drugim etnologijama, u prvome redu onima susjednih zemalja. Na poticaj prof. dr. sc. Slavka Kremenšeka, a za mandata dr. sc. Rihtman-Auguštin od HED-a objeručke prihvaćene, pokrenute su Hrvatsko-slovenske paralele, koje su se triput održale u Hrvatskoj (sve za mandata Dunje Rihtman-Auguštin: 1982. u Varaždinu, 1985. u Karlovcu i 1889. u Kumrovcu). Godine 1989. HED je u Karlovcu bio i domaćinom međunarodnog skupa *Ethnographia Panonica*, a da i ne govorimo o XII. kongresu Međunarodne unije etnoloških i antropoloških znanosti, održanom u Zagrebu 1988., kojemu je, kao aktualna predsjednica HED-a, dr. sc. Rihtman-Auguštin supredsjedala, usto još i suorganizirala i vodila jednu od sekcija (Folklor i povijesni proces).

² Od navedenih dvanaest godina, dvije je predsjednicom Društva bila dr. sc. Olga Supek, međutim, ona je još za svojeg mandata otišla u SAD, pa je brigu za HED opet preuzela dr. sc. Rihtman-Auguštin, kao tajnica u tom mandatu.

Činjenica tolikog broja reizbora za predsjednicu svjedoči o tome kako su i u kojoj mjeri Dunju Rihtman-Auguštin članovi Hrvatskog etnološkog društva prihvaćali i kao osobu i kao stručnjaka. Rezimirajući njezin rad i angažman, razloge takvu prihvaćanju valja vidjeti u trima bitnim, univerzalnim principima, od kojih su neki već i spomenuti. Prvi je taj da niti predmet niti metoda rada jedne znanosti i struke nisu i ne smiju biti dogmom — oni moraju biti podvrgnuti kritičkom promišljanju i to u ime dobrobiti same znanosti i struke. Drugi je princip da dijalog mora biti jedinim "motorom" napretka struke — naravno, dijalog koji obvezuje na prethodno stjecanje znanja i iskustva o onome o čemu se raspravlja. Ta dva principa logično vode u treći: etnolog je dužan dijalog javno voditi i s društvom u kojemu živi i radi.

Iako je sama zazirala od svakog kulta osobe i idolopoklonstva, potpuno i dosljedno pridržavanje rečenih principa stvorilo je Dunji Rihtman-Auguštin brojne poklonike i sljedbenike — i unutar i izvan struke. Iako, doduše, možemo samo nagađati o tome u kojoj je mjeri ona bila subjektivno sretnom osobom (u svakom slučaju, ostavljala je dojam smirenosti i sigurnosti u ono u što vjeruje i radi), možemo reći da je objektivno pak sretnom osobom svatko tko doživi da se njegovo vlastito djelo na neki način odvoji od njega samog i samostalno zaživi. Dunja Rihtman-Auguštin je to doživjela i vjerojatno joj je to bilo i najvećim priznanjem i nagradom. Zato sada može počivati u miru jer je svojim dosljednim i plodnim radom i životom ispunila svrhu svojeg postojanja na ovome svijetu. A mi svoje poštovanje prema njezinu životu i radu najbolje možemo izraziti tako da se svaki put kad djelujemo u skladu s nekim od navedenih principa, prisjetimo kako u tom našem djelu živi i djelo hrvatske etnologinje, doktorice Dunje Rihtman-Auguštin.

Aleksej Gotthardi-Pavlovsky